

fetihnâme DTCF kütüphanesi, Saip yazma. 305). Uzun Hasan'a karşı yapılan seferde (1473) bir fetihnâmede Yeniçeriler hakkında (Topkapı sarayı arşivi, E. 9196) geçen şu ifade dikkate değer: «فرقة برق انداز و فرقة توفق انداز و فرقة چرخ انداز و فرقة رعد انداز و فرقة ناولك انداز فرقة بحش انداز و فرقة تير انداز و فرقة رويين فر» Burada *berk-endâz*, توفق (Tüfek ?) -endâz, ra'd-endâz fıkraları, yeniçeriler arasında ateşli silahlar kullanan ortalara ait olmalıdır. Top için Memlûklerde ra'd ve sâika kelimeleri zaman zaman kullanılmıştır (D. A. s. 17-18). Nitekim Fatih Mehmed, Mısır Sultanına gönderdiği İstanbul fetihnâmesinde (Ferîdün beğ, I, 237):

«اسلحة يعتمد عليها من البرق والرعد والمنجيق»

«موازی ده هزار یتکیچری درپیش صف استاده هر کدام تفنگی در دست و خربة تیر داشتند»

Netice itibarile, tüfeğin 1440-1443 yıllarına doğru Osmanlı ordusuna kabul edildiği, Fatih devrinde orduda tüfekçi bir fırka bulunduğu ve harblerde kale müdahasında veya taarruzunda olduğu gibi meydan muharabelerinde de bu silâhın kullanıldığı anlaşılmaktadır. Macarlarla ve Sırplarla yapılan temaslar ateşli silâhların alınmasında mühim rol oynamış görünmektedir.

H. İNALCIK

J. C. Hurewitz: *Diplomacy in the Near and Middle East, a documentary record*, vol. I, 1535-1914; vol. II, 1914-1956, Princeton 1956 (D. van Nostrand Company).

Yakın-Şark'la Amerika'nın alâka ve münasebetinin II. Dünya harbinden sonra ziyadesile artmış bulunması, bu memleketle, Yakın-Şark tarihi ilâ alâkadar müesseselerin ve yayınların büyük ölçüde artması neticesini vermiştir. Columbia Üniversitesinde (New York) *Near and Middle East Institute* profesörlerinden J. C. Hurewitz, bölgenin yakın tarihi üzerinde esaslı neşriyatı ile temayüz etmiş olup yayınlamış bulunduğu bu eser, Türkiye tarihile uğraşanlar için hususî bir ehemmiyet taşımaktadır. Prof. Hurewitz bu eserde, 1535-1956 yılları arasında Yakın-Şark tarihinin mühim diplomatik vesikalarını bu iki ciltte toplamağa çalışmıştır. Vesikaların seçilişinde, bugünkü beynelmilel netice ve inkişafın esas alınmış olduğunu kaydetmek lâzımdır. Bu sebeple Yakın-Şark'ta milletlerarası diplomasi tarihile ilgili olanlar için eser, mühim bir kaynak teşkil etmektedir. Baron I. de Testa ve G. Noradounghian'ın koleksiyonlarından bunun mühim bir farkı, bugün Yakın-Şark'ı ilgilendiren büyük meselelere ait en mühim vesikaları günümüze kadar getirmiş olmasıdır. Meselâ Kıbrıs Meselesine, Yakın-Şark petrolleri, yabancı imtiyazları, Boğazlar, Süveyş Kanalı, Filistin meselesi, Arap devletlerinin doğuşuna ait vesikalar dikkatle seçilmiş ve bir araya toplanmıştır.

Prof. Hurewitz, alâkasını yalnız Yakın-Şark üzerinde toplamış bulduğundan Osmanlı İmparatorluğu'na ait vesikalarda Balkanlara ait kısımlar alınmamış, bu esas bazan maddelere de tatbik olunmuştur. Bu, tabii, daha geniş araştırmalar için eserin kullanılma sahasını daraltmış bulunmaktadır. Fakat eserin esas gayesini hakkile gerçekleştirmiş olduğuna işaret etmek lâzımdır.

Vesikaların İngilizce tercümelere en salâhiyetli kaynaklardan alınmıştır. Her vesikanın başına ilâve edilmiş olan tarihî hulâsa ve açıklamalarla belli başlı eserlerin bibliyografyası eserin değerini arttırmakta, derinleşmek isteyenlere yardım etmektedir.

H. İNALCIK